

48. vuosikerta
Kasvatusopillisen aikakauskirjan 154. vuosikerta
Kasvatus ja koulun 103. vuosikerta

3/2017

Kasvatus

Tämän teemanumeron toimittivat

Joel Kivirauma – Markku Jahnukainen

Pääkirjoitus

Joel Kivirauma – Markku Jahnukainen 159 Maahanmuuttajuus, etnisyys ja koulutus

Artikkeleita

- Outi Arvola – Jyrki Reunamo 161 Maahanmuuttajataustaiset lapset
– Minna Kyttälä varhaiskasvatuksessa: Kasvattajien
näkemykset lasten taidoista ja tuen
tarpeesta ➤
- Najat Ouakrim-Soivio – Juhani Rautopuro 174 Yhdenvertaisuutta vai armopaloja?
– Johanna Saario Sivistyksellisen yhdenvertaisuuden
toteutuminen perusopetuksessa ➤
- Tanja Kirjavainen – Jonna Pulkkinen 189 Takaako samanlainen tausta samanlaisen
osaamisen? Maahanmuuttajataustaisten ja
kantaväestön oppilaiden osaamiserot
PISA 2012 -tutkimuksessa ➤
- Johanna Holopainen – Mira Kalalahti 203 ”Mun tehtävä on tukea ja esittää
– Janne Varjo kysymyksiä ja kulkea rinnalla”
– Asiantuntijoiden näkemyksiä maahan-
muuttajataustaisten nuorten siirtymisestä
toiselle asteelle ➤
- Elina Kilpi-Jakonen 217 Maahanmuuttajien lasten koulutus-
siirtymät toisen asteen koulutuksen läpi
ja korkeakouluihin ➤

Lyhyempiä kirjoituksia

- Tuomas Tervasmäki – Mari-Anne Okkolin 232 Koulutuspolitiikan sietämätön kapeus ja
– Ilkka Kauppinen kiihtyvä eriarvoistumiskehitys

Kolumni

- Lilja Aikio 240 Mistä on kantaväestö tehty?

Puheenvuoroja

- Anu Warinowski 242 Monikulttuurisuuskasvatuksen
yksinäpaisuudesta moninaisuuteen
- Jenni Helakorpi – Ida Hummelstedt-Djedou 249 Nykyiset puhetavat ja käytännöt
– Ina Juva – Pia Mikander vaikeuttavat rasismien haastamista

Kirja-arviointeja

- Joel Kivirauma 257 Perhe, toiseus ja tuki määrittelevät
ruotsalaisia maahanmuuttajanuoria
- Tuomas Zacheus 261 Monipuolinen teos rasismista
ja sen muodoista

English Summaries

264

Kirjoittajat

266

Maahanmuuttajuus, etnisyys ja koulutus

Suomalaisen yhteiskunnan keskusteluilmapiiiriin voimakkaimmin vaikuttanut yksittäinen tekijä viime vuosina on ollut maahanmuuttajien määrän nopea ja osin hallitsematon kasvu. Kun vielä vuonna 2010 turvapaikanhakijoiden määrä oli alle viisituhatta, niin vuonna 2015 heidän määränsä oli jo yli 32 000. Tämä asettaa kaikille yhteiskunnallisille instituutioille uusia vaatimuksia. Maahanmuuttajaväestön kokonaismäärä on ylittänyt 300 000 ja on noin kuusi prosenttia (6,2 %) koko väestöstä. Toki tämä maahanmuuttajaväestö on koostumukseltaan hyvin heterogeeninen ja saapunut maahan eri aikoina, mikä on hyvä muistaa yleistäviä käsitteitä käytettäessä.

Väestön vapaa liikkuvuus Euroopassa ei sinänsä ole mikään uusi ilmiö. Virallisella valtioiden välisellä sopimuksella liikkuvuus turvattiin jo Euroopan unionin edeltäjän, Euroopan hiili- ja teräsyhteisön, perustamissopimuksessa vuonna 1952. Yhtenä keskeisenä ponttimena vapaalle liikkuvuudelle tuolloin toimi italialaisten poliitikkojen halu lähettää ammattitaidoton ylijäämätyövoima Euroopan hiilikaivoksiin ja terästehtaisiin. Runsaassa puolessa vuosisadassa vapaa liikkuvuus on kuitenkin kohdannut aivan uudenlaisen yhteiskunnallisen todellisuuden, jossa vastaavanlaista työvoimatarvetta ei enää ole. Vapaa liikkuvuus koetaan nyt ongelmaksi ja sitä halutaan rajoittaa. Englannin tulevassa EU-erossa lienee paljolti kyse juuri halusta rajoittaa vapaata liikkuvuutta.

Vapaa liikkuvuus ei kuitenkaan tyhjene pelkäsi taloudelliseksi kysymykseksi, joka on riipuvainen kulloisestakin taloudellisesta tilanteesta. Siihen sisältyy merkittäviä globaaliin oikeudenmukaisuuteen liittyviä moraalisia ja oikeudellisia kysymyksiä, kuten velvollisuus auttaa pakolaisia ja kysymykset inhimillisestä vapaudesta. Näihin sisältyy lukuisia vaikeita moraalisia valintoja: missä esimerkiksi menee raja, jossa omien kansalaisten edut menevät pakolaisten auttamisen edelle? Uhkaavatko pakolaisten kulttuuris-uskonnolliset arvot länsimaiden vastavia arvoja, entä missä olosuhteissa ja mihin olosuhteisiin pakolaisia on oikeutettua palauttaa? Näihin päiviin asti on ollut ehdoton normi, että ketään ei voida palauttaa vaarallisiin olosuhteisiin. Mitkä ovat pakolaisleireille jääneiden – usein vanhuksien ja vammaisten – oikeudet suhteessa niihin, jotka ovat onnistuneet – viekkaudella tai onnella – matkustamaan Eurooppaan? Eikö pakolaisia pitäisi auttaa jo lähtömaassa tai sen välittömässä läheisyydessä, jolloin paluu kotimaahan olisi helpompaa? Mitään kestävästä yhtenäistä ratkaisua näihin kysymyksiin ei ole Euroopan unionin sisällä onnistuttu rakentamaan.

Suomea maahanmuuttopolitiikan ja -keskustelun ympäristönä luonnehtivat asema pohjoismaisena hyvinvointivaltiona, lyhyt maahanmuuttohistoria ja käsitys alkuperäisestä kulttuurisesta homogeenisuudesta. Hyvinvointivaltion toimijat ovat ensimmäisiä tahoja, joita maahan muuttavat yksilöt Suomessa kohtaavat. Nuorille näistä tahoista merkittävin on koululaitos,

johon tämä teemanumero keskittyy. Kohderyhmän nimeämiseen liittyy monia merkityksiä, jotka liittyvät muun muassa rotuun, postkolonialismiin, kulttuuriin, syrjintään, rasismiin ja jakoon "meihin" ja "heihin". Näistä merkityksistä olemme hyvin tietoisia. Itse olemme tutkimusprojektitissamme päätyneet käyttämään termiä "maahanmuuttajataustainen".

Ajatus tämän teemanumeron tekemisestä syntyi Suomen akatemian rahoittaman maahanmuuttajanuorten koulutuspolkua analysoivan tutkimushankkeen yhteydessä. Hanke on nelivuotinen konsortio (2014–2018). Helsingin yliopisto vastaa hankkeessa pääkaupunkiseudulla tehtävästä tutkimuksesta ja vastaavasti Turun yliopisto Turussa ja lähikunnissa tehtävästä tutkimuksesta (<http://blogs.helsinki.fi/transit-okl/>). Maahanmuuttoon liittyvät yhteiskunnalliset ilmiöt olivat ajankohtaistuneet Suomessa viimeistään Syyrian sisällissodan seurauksena, joten teemanumeron aihepiiri on nyt erityisen kiinnostava.

Epäilemättä maahanmuuttajuuteen ja etnisyyteen liittyvät ilmiöt ovat myös jatkossa yhä selkeämpi osa koulutuksen ja kasvatuksen tutkimustamme. Suomalaistakaan tutkimusta tehtäessä ei enää pidä olettaa kohderyhmän olevan taustoiltaan yhtenäinen; kulttuuriset ja etniset tekijät on syytä huomioida, ei pelkästään taustamuuttujina vaan myös tutkimuskysymysten asettelussa ja tutkimuksen lähtökohdissa. Tässä suhteessa olemme selkeästi astumassa uudenlaiseen ajattelutapaan ja käytäntöihin. Tämä koskee myös tutkimuksen eettisiä lähtökohtia. Tutkijoina edustamme valtaväestöä, joten asetelma on hyvistä aikomuksistamme huolimatta väistämättä epäsymmetrinen. Hierarkkinen asetelma syntyy, kun valkoihoinen, keskiluokkainen ja korkeasti koulutettu tutkija kohtaa etnistä vähemmistöä edustavan ja iältään nuoremman henkilön. On tarpeen vakavasti pohtia, kenen "oma ääni" lopulliseen tutkimukseen siirtyy. Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen yhdistäminen voisi olla yksi keino tuloksia tarkentavaan vuoropuheluun pääsemiseksi.

Joel Kivirauma – Markku Jahnukainen